

Den Nordenskjöldska gården

av Thure Gustaf Nordenskjöld 1873-1946 sonson till viceamiralen Otto Henrik Nordenskjöld

III. I farföräldrarnas Karlskronahem

I Karlskrona hade min far haft sitt föräldrahem, och där bodde alltjämt farfar, farmor och åtskilliga andra nära fränder. Liksom dessa, särskilt om somrarna, gästade Helgö, så ställde vi understundom färden till staden innanför de blekingska skären. Våra besök voro ej så ofta förekommande som deras långvariga Helgövistelser, men jag lärde mig snart nog att uppskatta den trevliga örlogsstaden med allt, vad den hade av lockelse för en vaken pojkfantasi. Redan då jag endast var några månader gammal togs jag med för att uppvisas för farföräldrarna, och under årens lopp fick jag resa dit både i föräldrarnas sällskap och på egen hand. Ej heller vad dessa Karlskronabesök beträffar, kan jag gå i någon bestämd kronologisk ordning, utan bilderna uppradas, allteftersom återerinringen framtrollar dem.

För mig var och förblir "det röda huset" i hörnet av Amiralitets- och Prinsgatorna stadens medelpunkt. Det var en rödmålad träbyggnad i två våningar, uppförd på en grundmur av sten, högre eller lägre alltefter markens olika nivå. Från Prinsgatan avstängdes gården av ett högt plank, genom vilket den alltid stängda dubbelporten förde. Så ledde en brant trappa upp till det egentliga boningshuset, i vars första våning farföräldrarna bodde, medan den övre var uthyrd till en gammal kommendör Lagerberg.

Man inträdde först i en rymlig förstuga, från vilken en dörr rakt fram ledde till matsalen, medan en annan dör åt vänster förde till köket. Utom matbord med tillhörande stolar och skåp innehöll matsalen farmors piano samt ett annat bord med soffa och förmaksstolar, vilken grupp skapade en trevlig prat- och arbetsvrå för kvällstimmar.

Från salen kom man åt vänster in i farfars rum, där han sov om nätterna, och där han av ädelträ och elfenben svarvade sina vackra dosor och andra nyttiga och onyttiga ting.

Jag kan endast minnas farfar som pensionerad, då han inte hade så mycket annat att göra, då var svarvstolen honom till en sysselsättning och en tröst. Jag vet, att vi alla höllo oändligt mycket av den snälle, vänlige gubben, som visserligen inte hade så mycket att bestämma om i sitt eget hus, men vars blotta närvaro skapade ro och trevnad. Hans vackra, vita hår var rikt ända in i ålderdomen, och skägget bar han enligt gammal sed i en krans under hakan.

Sina mannaårs gärning hade han utfört som sjöofficer, och efter avskedstagandet hade han varit chef för södra lokaldistriktet. Ibland kunde han berätta om gångna dagar, om långturer på avlägsna hav, om kofferdistjänstgöring varunder han till och med en gång var ombord på en skuta, som i Medelhavet äntrades av tunisiska sjörövare. Det är klart, att jag lystrade med gapande mun.

Mitt emot dörren till farfars rum ledde en annan dörr till ett ljust hörnrum, salongen, och intill detta låg farmors sängkammare. Hela våningen var enkelt möblerad, men många vackra möbler och preciosan vittnade om exotiskt ursprung eller om arv från tidigare generationer.

Man behövde säkerligen inte vistas länge i kommendörkaptenens hem för att inse, vem det var, som där förde befälet. Det är väl i alla fall bäst att säga ifrån, att den högst kommenderande var farmor, välborna fru Julia Nordenskjöld, född Falkman.

Hon intog denna för alla i huset självklara härskarställning med den fasta viljans rätt. Här behövdes intet högröstat språk, inga förebräelser eller stränga befallningar. Sådant förekom ej. Men hon hade en blick, som omöjliggjorde alla invändningar, och som uttryckte det förkrossande ogillande, som hon ej behövde kläda i ord. Inför denna sjönk syndaren faktiskt ned i sina egna pjäxor.

Farmor hade det mjukaste hull, och vitaste hy, kanske något för blek genom för mycket innesittande, och de vackraste små händer, som säkert kunnat smeka i hennes ungdom, men som nu mest lekte med pianots tangenter eller med korten på patientsbordet men i övrigt vilade stilla i hennes knä.

Då Karlskronaborna voro på Helgö, vistades också farmor i friska luften, om vädret var gott, men i sitt Karlskrona-hem stängde hon in sig, medan hon ännu var långtifrån lastgammal. Efter middagen satte hon sig vid pianot och spelade med sina mjuka fingrar en halvtimme eller så, och därefter började hennes förut omtalade "kammarpromenad", varpå hon ostörd njöt sin middagsvila. Naturligtvis måste man understundom mottaga invitationer till middagar eller supéer, men då beställdes droska, hur kort vägen än var.

Liksom alla andra hade mamma en djup respekt för farmor, och trots den senares vackra omdömen om mamma efter de första sammanträffandena, hade hon samma kritiska inställning till sin svärdotter som till alla övriga i rödahusfamiljen ingifta, alltså till sina mågar: Carl Henrik, Adolf, "Ericsson" och Axel Wollin, kallad Erik. Även Ericsson, faster Liskens man, hette Axel men tilltalades eller åtminstone omtalades av farmor med efternamnet. "Erik" Wollin var gift med den yngsta dottern i huset, Mi, och Adolf Meister med Thia.

Åtminstone två à tre gånger i veckan voro döttrarna och deras män hos farföräldrarna några timmar på eftermiddagen. Man läste högt, herrarna spelade preferens och smuttade på ett glas punsch, eller också småpratade de med damerna. Men vilka sysselsättningar man än hade, så reste sig farmor ur sin stol, precis då klockan slog tio. "God natt, allesamman!" Hastigt uppbrott.

Kapten Axel Ericsson dog tidigt och lämnade sin änka och sin lilla dotter Elsie i små omständigheter. De två flyttade över till "röda huset" och bodde i en liten, men trevlig bostad i en mindre byggnad inne på gården. Faster Liskan skötte farmors hushåll, och trots det att Mi nu gifte sig, kunde farmor framleva sina dagar utan att nämnvärt bekymra sig om hushållsgöromålen.

Farfars inkomster voro begränsade, men alltid funnos två kvinnliga tjänsteandar i huset, och för hushållningen av gård och gata m.m. började en båtsman, som även efter farfars avskedstagande engagerats härför.

Fastän farmor alltså hade det ganska lugnt och bekvämt, vilade hennes vakande blick på allt och alla, och det skulle mycket till för att i våningen upptäcka ett dammkorn.

Pappa kom en gång på ett kortare besök och hade en jakthund med sig. Båtsman tillkallades. "Båtsman", sa farmor, "Tag ut hunden och viska av honom." Om en stund stack båtsman in huvudet och jämrade: "han biss den leingen."

Renlighet är en dygd, och kampen mot smuts och damm är värd allt erkännande, men ibland kan det gå för långt. Så fanns bland farföräldrarnas bekanta en familj Frick. Herrn i huset var stadens polismästare, och han hade renlighetsdille.

En gång hade de bjudit mig att gå med dem och sonen Harald på teatern. Jag tror, att jag då redan var student eller åtminstone inte långt därifrån. Efter teaterföreställningen följde jag polismästaren för att få en kopp te. Vädret hade varit fint och gatorna torra, och dessutom hade vi haft på oss galoscher, men i tamburen togo alla av sig skodon och satte på sig filtofflor. Även jag fick låna ett par. Jag är säker på att tant Frick hade storstädning nästa dag.

Egentligen hyste jag aldrig någon fruktan för min stränga farmor; jag tvärtom trivdes bra i hennes sällskap. Jag undrar, om inte farmor också var en smula svag för mig. Jag tror nästan, att hon gillade mig; men jag var ju på den tiden en lydig och väluppfostrad liten man, som inte förde väsen, som torkade av mig om fötterna, och som visste att vara tyst, då de äldre talade.

Jag kunde till och med få taga mig vissa friheter. Så minns jag, hur jag, då en tolv-tretton år, vid middagsbordet vid något festligt tillfälle föredrog en hyllningsdikt. När jag vid denna deklamation, råkade tala om glädjens "fä", i stället för "fe", ådrog mig åtskilligt begabberi, men farmor förklarade mig sitt synnerliga välbehag.

Det "röda huset" visade sig mest till sin fördel under sommaren, då den vackra och ganska stora trädgården ofta togs i bruk.

Denna trädgård låg avsevärt högre än den övriga tomten, och man kom dit upp på en stentrappa med ett tiotal trappsteg. Redan i mellanrummet mellan huset och trädgården växte ett par jättestora valnötsträd. Det var ett efterlängtat nöje att vara med om valnötsskörden, men svart blev man om fingrarna av nötternas gröna ytterhölje.

Den största glädjen skänktes farfar av trädgårdens sparrissängar, och varje morgon under sparristiden gjorde hans kniv till sin skörd bland de läckra skotten, vilkas ljusröda toppar växte upp ur den välskötta myllan. Men även andra grönsaker samt trädens och buskarnas frukter och bär lämnade sin rika tribut.

Och i trädgården fanns till sist även ett rymligt lusthus, som togs i anspråk vid trädgårdsfester av olika slag, men det skulle rätt mycket till för att locka farmor ut på dylika äventyr.

Karlskronafamiljerna äro redan presenterade i samband med Helgöbesöken, vilka i övrigt voro nog så tålmodsprövande för mamma, som skulle rätta sig efter alla de andras vanor och presentationer.

Det är klart, att jag hade roligt av umgänget med de mera jämnåriga kusinerna Allan och Inga Meister och Eric Ericsson.

Skillnaden i ålder gjorde dock, att de förr än jag blev vuxna, och när jag då tillsammans med släkten kom ut på bjudningar och danstillställningar, kände jag mig rätt bortkommen. Det var något helt annat än att under Sandbergs ledning gå till storms mot Ingas, Margits och de andra Växiöflickornas förstående hjärtan.

Här talar jag dock mera om de egentliga pojkåren, då leken alltid var otvungen och glad.

Jag fick i Karlskrona även andra bekanta, bl.a. Harald Frisk och bröderna Tisell. De senare voro söner till chefen för centralfängelset, kapten Tisell, vars närmaste man farbror Erik var. Vi pojkar roade oss mest med våra tennsoldater, våra fästningar och krigsskepp, och de drabbningar, som de blivande generalamiralerna ledde, visade prov på en lysande strategisk begåvning.

Farbror Adolf Meister blev till slut varvschef i Karlskrona, och som sådan kunde han mer än förut låta mig göra besök på varvet, vilket dock redan var mig välbekant.

Vad fanns där ej allt att se! Där lågo gamla fyrdäckare – gångna tiders slagskepp –, fregatter och korvetter, en del av dem ännu i bruk som övningsfartyg, till dess de helt spelat ut sin roll och blevo logementsfartyg eller såldes och upphöggs. Och den nya tidens moderna typer med pansarklädda skrov, stridstorn och långskjutande kanoner funnos där också.

Mastkranar och vinschar voro i gång, det hamrades och målades, reparerades och utrustades, och i segelmakareverkstaden sutto flitiga män, som sydde nya segel åt gamla skepp.

I den långa "Gröna gången" stodo i en ärevördig rad galjonsbilder uppställda, vilka förut speglat sig i fjärran farvatten, medan styckeskotten läto höra sin mullrande åska. Där funnos "Modet", "Fäderneslandet", "Kronan", "Mars", "Triton", och vad allt de hette och föreställde, målade i vitt eller i brokiga färger, spruckna och gistna men minnande om stolta dagar. Och i en särskild byggnad förvarades modellerna till dessa forna och nutida försvarare av vår fredliga kust.

I sin tjänsteutövning förfogade både sjömyndigheterna över roddjollar och barkasser, och ibland fick också jag följa med på en tur genom varvsbassängerna eller ut till havs mot fortet i skärgårdsbandet. Stundom användes även en större ångbarkass. Det var något annat än mina och gubben Nisses kryssningar mellan Helgasjöns abborrgrund.

Karlskrona bjöd på många flera märkvärdigheter: klockstapeln vid infarten till varvet, och de kyrkorna: Ulrika Pia och Amiralitetskyrkan, trämatrosen Rosenblom, vilken tjänstgjorde som fattigbösssa, fängslad med gevärsposten på vallarna, de backiga och knaggliga gatorna, men först och sist officerare, underofficerare och manskap i uniform och med värja eller huggare vid sidan.

Mitt framför "röda huset" låg för övrigt Exercisskolan. Jag kunde sitta i salsfönstret och se, hur skeppsgossarna eller annan sjömyndighet exerceerade, marscherade och gymnastiserade, och jag tyckte mig själv kommandera trup-

perna med sabel i hand och epåletter på axlarna. Det lät även så krigiskt spännande, när dygnets timmar kungjordes genom gevärspostens slag på den stora malmklockan. Det kallades på sjöspråket "att slå så och så många glas."

I Karlskrona bodde ett par av pappas kusiner, båda sjöofficerare. Den ene var kommandörkapten Wilhelm Nordenskjöld, gift med Gulli Kennedy. Han kallades "Skuggan", var dyster och tråkig samt swedenborgare liksom frun.

Den andra var Carl Henriks bror Otto, även han kommandörkapten och den gladaste i hela släkten, full av upptåg och skälmstycken. Bara man såg honom kisa med ögonen, blev man vid gott humör. Han kallades "Åttan" ända sedan kadettiden.

När vid en våldsam eldsvåda nästan hela Ronnebygatan nedbrann, stannade elden vid "Åttans" hus. Det var, som om den vägrat att skada släktens ende skämtare.

Flera gånger var jag inbjuden i hans gästfria hem, där de två söta flickorna Anna och Monica hjälpte mamma Wendela att göra "les honneurs".

Karlskronas omgivning var liksom Blekinges flesta bygder idylliska och leende, och ute på Tjurkö och i Nättra-bydalen tävlade näktergalens smekande drillar med taltrastens flöjttoner i Smålands tysta furuskog.